

ב"ה

פרשת משפטים

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך

שמות כב, כד.

מצוות עשה להלוות לעניי ישראל

הרמב"ם בריש הלכות מלוה ולוה כותב שמצוות עשה להלוות לעניי ישראל, שנאמר¹ אם כסף תלוה את עמי את העני עמך... ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן ריש הלכות הלוואה, לאחר שהביא את לשון הרמב"ם הנזכר לעיל (ועוד), מביא לימוד נוסף מיוחד: "אין לי אלא עני, עשיר שצריך ללוות מניין כו', תלמוד לומר את עמי".

...בנוגע לחיוב הלוואה לעשירים - כדברי הגמרא² "גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים", "עני ועשיר עני קודם"³ - יש לומר בשני אופנים:

(א) עשיר הזקוק להלוואה - הרי באותה שעה דינו כ"עני", שכן, למאי נפקא מינא שבדרך כלל עשיר הוא, כאשר בשעה זו זקוק להלוואה כמו העני. ובמילא, כשהתורה אמרה "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", נכלל בזה גם עשיר שזקוק להלוואה. ואף על פי כן, "עני ועשיר עני קודם", אף ששניהם נכללים ב"אם כסף תלוה... את העני" - כשם שמצינו בכמה וכמה חיובים מן התורה שיש בהם דין קדימה (מאיזה סיבה שתהיה).

(ב) "עני" האמור בתורה - קאי על עני ממש (כבכל מקום שנאמר "עני"), ולא על עשיר שבזמן מסויים זקוק להלוואה. ובמילא, בנוגע להלוואה לעשירים, יש צורך בלימוד נוסף מיוחד - "אין לי אלא עני, עשיר שצריך ללוות מניין שמצוה להלוותו לפי שעה, תלמוד לומר את עמי". ועל פי זה מובן בפשטות מה ש"עני ועשיר עני קודם" - מכיון שעיקר הציווי בכתוב הוא בנוגע לעני, "אם כסף תלוה... את העני", אלא שמיתורא דקרא, "את עמי את העני", למדים שישנו גם חיוב להלוות לעשיר לפי שעה.

¹ שמות כב, כד.

² סוכה מט, ב.

³ ב"מ עא, רע"א. הובא בפרש"י עה"פ.

ועתה נבוא לביורור שיטת הרמב"ם בזה: מכיון שאדמו"ר הזקן העתיק את לשון הרמב"ם, "מצות עשה להלוות לעניי ישראל". שנאמר אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" (ואחר כך מוסיף לימוד מיוחד בנוגע לעשירים) - מסתבר לומר שדבריו הם בהתאם לשיטת הרמב"ם.

ועל פי זה, מכיון שאדמו"ר הזקן ממשיך "אין לי אלא עני, עשיר שצריך ללוות מניין כו', תלמוד לומר את עמי" (לימוד נוסף מיוחד בנוגע לעשירים), מוכח, שסבירא לן בשיטת הרמב"ם ש"אם כסף תלוה .. את העני", קאי על עני כפשוטו, ואילו עשיר (הזקוק להלוואה באותה שעה) - אינו בכלל זה, שלכן, יש צורך בלימוד נוסף מיתורא ד"את עמי".

ובמילא, מה שכתב הרמב"ם "מצות עשה להלוות לעניי ישראל" - כוונתו לעני כפשוטו, ולא לעשיר .

אמנם, על פי זה נשאלת השאלה מדוע לא הזכיר הרמב"ם על דבר חיוב הלוואה לעשירים - חיוב שלמדים ממה שכתוב "את עמי"?! על זה הוספתי וצינתי⁴ - וראה ספר המצוות להרמב"ם שורש ב':

בשורש ב' כותב הרמב"ם שאין לְמָנוֹת במנין המצוות כל מה שלמדו חכמים בשלוש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם שדין זה הוא מן התורה), כפי שמבאר בארוכה את פרטי הדבר.

ומכיון שכן, מובן, שהענין דהלוואה בתור מצות עשה מן התורה, "מצות עשה להלוות" - אינו אלא "בעניי ישראל", שענין זה נתפרש בכתוב, "אם כסף תלוה את עמי את העני": מה שאין כן הלוואה לעשירים - מכיון שלא נתפרשה בכתוב, אלא שחכמים למדו אותה מריבוי ("את עמי"), אין לחשבה בתור מצות עשה מן התורה.

ובנוגע לעצם הענין דהלוואה לעשירים - סומך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות דעות⁵ "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר⁶ ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו'" (כולל - על ידי זה שנותן לו הלוואה⁷).

ולהוסיף, שמלשון הרמב"ם משמע, שנתנית הלוואה היא בכלל המצות עשה ד"ואהבת לרעך כמוך" ממש, כלומר מצוה מן התורה - דלא כביקור חולים וניחום אבלים וכיוצא בזה, אודותם כותב הרמב"ם⁸ שכולם "מצות עשה של דבריהם" עם היותן "בכלל ואהבת לרעך כמוך"⁹.

⁴ בשיחת אור ל"ג שבט הערה 42.

⁵ פ"ו ה"ג.

⁶ קדושים יט, יח.

⁷ ראה גם רמב"ם שם פ"א ה"ד.

⁸ הלכות אבל רפ"ד.

קטע משיחת ש"פ משפטים, מבה"ח וער"ח אד"ר, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשמ"ו ח"ב ע' 5

---

⁹ קטע זה לא זוכרים בבירור.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי , אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה , צביה זלאטע רייזל , שמואל , מנחם מענדל , ישראל אריה לייב , יוסף יצחק ,
שניאור זלמן , חיה מושקא , אברהם דוד , אהרן , חנה